

KULIN BORBÁLA

Átnézni a kődarabon

RÖVID REFLEXIÓK GÉCZI JÁNOS
SZIGET – ESTE HÉT ÉS HÉT TÍZ KÖZÖTT
CÍMŰ KÖTETÉT OLVASVA

Feltűnik, milyen gyakorta említik fel kritikusok a „nyelvi univerzum” kifejezést Géczi János költészete kapcsán. Pedig minden költészet, minden szépírás külön nyelvi világ, valóság és fikció, nyelviség és referencializálhatóság finoman hangolt, gondosan kimélt elegye, a szerzők maguk alkotta, titkos receptjei szerint. Géczi János költészete mégis, talán azért hívja magához másénál gyakrabban ezt a meghatározást, mert az átlépés – valós világunkból a vers világába – nagyon erőteljes olvasói élmény. A két évvel ezelőtt megjelent *Sziget – este hét és hét tíz között* című verseskötete mindannyiunk számára ismerős mediterrán tájra invitál bennünket, azonban a tájleíró sorok észrevétlenül vezetnek át egy másik, szellemi valóságba. Észrevétlenül úgy, hogy ha nem vagyunk résen, csak a megérkezésünket regisztrálhatjuk.

*Az égető napsütéstől tarolt
sziget a kopársága révén lát-
ható. Gyökérzet nem köt, szuهار nem
nő*

– indulnak a kötetet kezdő *Hűség* című, szinte a tudományos megfigyelés pontosságát idéző vers sorai, hogy a további tájleíró sorok egy egészen másféle valóságba vezessenek el:

*Kétséget kizárva, bár-
melyik némaság jelenléthez jut.*

Géczi János költészetének egy különös és jellegzetes vonása ez a fókuszváltás, ahogyan a szemlélt tárgyra irányuló precíz természettudósi figyelem, mintegy állítva egyet a blendén, átvált egy tárgy mögé néző tekintetté, és azt figyel, „amit meg nem lát”: rögzíteni próbálja a látvány metafizikai jelentését. Különös, hogy a két fókusz nem egymás ellen dolgozik, sőt, az az érzésünk, hogy csakis a „milliárd, apró szemű kavics az öbölben”, a „tükörsügérek, sapkacsigák” képén át vezethet az út a partot érő hullámok, a tengerparti harasztos vagy a sás „jelentéséhez”: „Mindig / hiányzik valami, aztán mindig / meglesz”; „a tengerszél harasztosa olyan jelen, amely sosem részesül a múltból”; „a sásból egy zászlós dárda fölmered, tartva hegyén néhány pillanatig a múltat”. Ez a tárgyon átnéző, tárgy mögé fókuszáló tekintet a referenciális valóság és a szellemi valóságok izgalmas összekapcsolódásait mutatja fel.

Másik sajátos vonása ennek a költészetnek, a fényképezés metaforájánál maradvá, a zéró közelire állított személyesség szűrője. Nemhogy nem újkeletű,

de a Géczy-költészet egyik legsajátosabb vonása ez: a törekvés, hogy a versbeli beszélő minél inkább átadja a hangját a pusztá nyelvnek, mintha magát a nyelvet engedné beszélni. A kortárs gondolati líra erőteljes alkotásait köszönhetjük ennek a költői törekvésnek. A fizikai valóság és nyelvi valóság egymáshoz való viszonyát, az individuum e két univerzumból való végzetes és szükség-szerű függését világítják meg ezek a költői sorok: „Ahogyan ha- / tározottan átömlik a sötét / a nappalba, tudható, hogy melyik / mondatban nyílik meg a fény. Kezdet / nélkül. Mivel létezik, aminek / nincs kezdete, s egyszer csak a nyelven / át belép a létbe, hogy legyen” (*Hűség*). Hasonló filozófiai-misztikus mélységeket kutat a ...*históriát* című vers az írás és a teremtés aktusának összekapcsolásával: „Minket, a halak, a madarak, a part karcsú írásjegyeit s engem / hány írnok írt ugyanarra a sárga fővenylapra / ugyanabból a tintából, / alkotórészeinket mégis másként formázva / ugyanannak, Uram?” – kérdezi a hang az említett versben.

A versbeli beszélő passzív, megfigyelő, regisztráló, értelemkutató jelenléte véleményem szerint egy – irodalmon kívüli – szempontból is izgalmassá és korszerűvé teszi ezt a lírát. Ez pedig a beszélő hang világhoz való viszonya. „Aki őt meglátom, a hős, én vagyok-e, / vagy ő, mint aki teremtett engem, / őt megtalálnom?” – kérdezi ez a hang a Nap felé fordulva (*Apolló*). Ugyanez a hang, amely elvitatja magától a centrum szerepét, a korábban idézett versben így fogalmazott: „*Minket (kiemelés tőlem, K. B.) a halak, a madarak, a part karcsú írásjegyeit s engem*”. A teremtés más élőlényeivel és tárgyaival magát egy sorba állító ember egyfelől az Assisi Szent Ferenc-i hagyományok folytatójának is tekinthető, de különös hangsúlyt kaphat a kortárs magyar líra szemlélésében, ha összeolvassuk a mai etológia azon filozófiai alapú törekvéseivel, melyek az ember és a természet viszonyának újraértelmezésén dolgoznak. Büszkék lehetünk rá, hogy a kortárs magyar lírában egy ilyen markáns gondolati költészetben van poétikai lenyomata annak az útkeresésnek, amelyre napjaink szinte apokaliptikus időket idéző, eltűnő, kiüresedő (élő)világa kényszeríti az embert.